

U o v o m b r o j u m o ž e t e p r o č i t a t i :

- ◆ Gašenje EROTEL-a: Stvorene tehničke i političke pretpostavke za Federalnu televiziju
- ◆ Monitoring: Njeno veličanstvo konferencija za štampu
- ◆ Medijska scena u Hrvatskoj nakon izbora: Presvlačenje odora
- ◆ Kontrola Interneta – da ili ne (3)
- ◆ Mediji, istina i pomirenje (2)
- ◆ Vijesti

Novosti o medijima

Svake druge sedmice
priprema agencija SAFAX,
Sarajevo
<http://www.mp-institut.com/>

◆ Novinarstvo i demokratija ◆ Mediji u tranziciji

◆ Broj 52, Serija I

Sarajevo, 21. februar 2000.

G a š e n j e E R O T E L - a

Stvorene tehničke i političke pretpostavke za Federalnu televiziju

Nezavisna komisija za medije (IMC), uz obezbjeđenje jedinica SFOR-a, sprovela je 17. februara akciju zatvaranja hrvatske televizije u BiH "EROTEL". Akcija, u okviru koje je prekinut EROTEL-ov signal iz studija u Mostaru, dogodila se na Mikuljači, nekoliko kilometara sjeverno od Mostara, čime je onemogućena bilo kakva transmisija programa ove televizije. Takođe, na još nekoliko lokacija u takozvanom hrvatskom dijelu Bosne izvedeni su tehnički zahvati čime su, sada već bivši, EROTEL-ovi predajnici stavljeni u funkciju Federalne televizije. Po riječima odgovornih oficira SFOR-a, operacija je uspješno završena bez upotrebe sile, jer obezbjeđenje na predajnicima nije pružalo otpor.

Nezavisna komisija, osnovana od strane međunarodne zajednice, koja ima regulatornu ulogu u radu elektronskih medija u oba bh entiteta, je još 15. novembra prošle godine izrekla zabranu rada EROTEL-u zbog nelegalne transmisije programa hrvatske televizije u BiH i neprihvatanja privremene dozvole za emitovanje. Međutim, zbog oklijevanja SFOR-a, koji je trebao odluku da sprovede, zatim nade da se nešto može učiniti pregovorima, ali i političkih nesuglasica unutar same međunarodne zajednice, EROTEL je nesmetano nastavio da radi.

Visoki predstavnik u BiH se još 31. jula 1999. uključio u rješavanje problema Erotela, kada je specijalnom odlukom zahtijevao rješenje pitanja nedozvoljenog re-emitovanja stranog programa na teritoriji BiH. Potom je EROTEL-u IMC dodijelio privremenu dozvolu da koristi 11 predajnika, a da ostale predajnike ustupi Federalnoj televiziji na čijem se stvaranju već tada radilo. Koliku je smetnju EROTEL predstavljao uspostavljanju Federalne tv vidi se iz podatka da je zauzimao gotovo nevjerovatnih 150 predajnika.

Zatvaranje EROTEL-a je stvorilo uslove da se obezbijede tehničke pretpostavke za zaokruženje sistema emitovanja u Federaciji i konačno uspostavi Federalna televizija. Međutim, iza oba procesa stoje i snažne političke pretpostavke za konačno rješenje medijsko-političkog problema u Federaciji. Nova vlast u Hrvatskoj ni izbliza nema tvrdokorni stav kakav je imao HDZ oko nastupa državne Hrvatske TV u BiH, niti daje bezrezervnu političku podršku hrvatskim vlastima u Bosni u zahtjevu za statusom quo u medijskom prostoru Bosne. Prilikom nedavne posjete hrvatskog ministra ino poslova Tonina Picule, Sarajevu Visoki predstavnik Petritsch je iskoristio priliku i od njega dobio snažnu podršku procesu stvaranja Federalne televizije, koja bi zastupala i interese bh Hrvata. Picula je bio informisan i o "smetnji" zvanj EROTEL, i moguće je da je ured OHR-a dobio zeleno svjetlo za poduzetu akciju njegovog gašenja. Zamjenik Visokog predstavnika za medije Simon Haselock je neposredno nakon akcije izjavio da sada postoje i političke i tehničke pretpostavke za početak emitovanja Federalne televizije. "I hrvatska vlada i gospodin Ante Jelavić daju podršku Federalnoj televiziji" – rekao je Haselock, najjavivši da će ta televizija u maju početi sa emitovanjem vlastitog programa na dva interaktivna kanala, kao što je predviđeno, na bosanskom i hrvatskom jeziku. Na naše pitanje da li OHR vrši pregovore sa hrvatskim novinarima za učešće u radu federalne televizije, Haselock je rekao "da je pregovora bilo mnogo, ali malo rezultata". Međutim, kako je rekao, u prvoj fazi će na Federalnoj tv raditi nekiiskusni novinari iz Zagreba i mladi novinari Hrvati iz BiH, čime će biti nadomješten nedostatak Hrvata na sadašnjoj TVBiH. Tim povodom Dieter Lorain iz IMC-a je rekao da su "vrata federalne televizije otvorena za sve novinare, pa tako, bez ikakvih predrasuda, i novinare EROTEL-a".

Međutim, da hrvatsko stanovništvo u BiH, tradicionalno okrenuto prema Hrvatskoj TV, do uspostavljanja vlastite produkcije Federalne TV ne bi ostalo uskraćeno za "svoj" medij, na frekvencijama Federalne televizije emitovaće se HRT 1 i HRT 2. Praktično, emitovanje televizije susjedne države je sada u BiH stavljeno u legalni okvir. Takođe, isti dan kada je ugašen EROTEL, u osam naveče je počelo i emitovanje test kanala FTV-a, koji se sastoji od četvorosatnog programa sastavljenog od filmskih i muzičkih sadržaja. Kako vlastita produkcija ove televizije bude rasla, tako će na njemu sve manje biti HRT-a.

Istovremeno sa gašenjem EROTEL-a, Osnivački odbor Javnog servisa RTV BiH donio je odluku o uvođenju prelazne uprave u sadašnjoj RTV BiH. Ona će početi sa radom čim OHR imenuje agenta za podjelu imovine, a to se očekuje početkom marta. Praktično time će prestati mandat sadašnjeg direktora TVBiH Mire Purivatre i dosadašnjih rukovodećih organa na ovoj televiziji. Prelazna uprava rukovodiće svim poslovima dok se ne privede kraju gašenje RTVBiH i njena transformacija u javni servis BiH i Federalnu TV.

Voditeljica Dnevnika TV BiH, tog, sa medijske strane izuzetno značajnog, 17. februara, uvođenje ove uprave je prokomentarisala: "slučajno ili ne, sa gašenjem EROTEL-a, uvedena je i u

Novosti o medijima- na jednom mjestu o aktualnim medijskim događanjima u Bosni i Hercegovini
Izlazi svakog drugog ponedjeljka na engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku. Tekstovi domaćih autora objavljuju se na jeziku kojim se autor služi.

Izdaje: **Media plan** i novinska agencija **Safax**
Urednik: Zoran Udovičić

Redakcija u Sarajevu:
Patriotske lige 30/III, Sarajevo;
Tel/fax:+387 71 213 078, 206 542
E-mail: safax-mp@bih.net.ba

Kancelarija u Banja Luci – SOS –
otvoreni telefon za novinare:
Grčka 4, Banja Luka
Tel/fax: 078 (058) 213 442

<http://www.mp-institut.com/>

Zahvaljujući donaciji Westminster Foundation for Democracy London domaćim medijima servis se dostavlja besplatno

**PREŠTAMPAVANJE DOZVOLJENO
UZ NAZNAKU AGENCIJE I AUTORA**

TVBiH prinudna uprava”. Odmah potom emitovan je intervju sa Fatimom Leho, članom Osnivačkog odbora Javnog servisa RTV BiH, nominirane u to tijelo od Alije Izetbegovića, koja je glasala protiv ove odluke. Odluku o privremenoj upravi ona naziva lošom i suprotnom svim dosadašnjim dogovorima sa OHR-om.

Nije se slučajno podudarilo gašenje EROTEL-a i uvođenje prelazne uprave. Očigledno, riječ je o dobro isplaniranoj akciji uravnoteženog pristupa, koji vodi računa o nacionalnim preosjetljivostima, pri čemu se uklanjaju i tehničke i političke prepreke na svim stranama.
(R.Udovičić)

M o n i t o r i n g

Njeno veličanstvo konferencija za štampu

Da li u tv programima dominiraju saopštenja i konferencije za štampu

Mladi novinari koji pohađaju Školu novinarstva Media plana govore da se mnogo iscrpljuju prateći brojne konferencije za štampu. Istovremeno jedan od najčešćih poslova sa kojim se susreću u desku jeste kraćenje brojnih saopštenja koja faksom stižu u redakciju. Njihova zapažanja provjerili smo u jednom kratkom monitoringu koji analizira poziciju i učestalost izjava za štampu i konferencija za štampu u BiH radio-difuzijskim (elektronskim) medijima. Cilj istraživanja je bio da se utvrdi kakva je uloga takvih priloga u okviru centralnih emisija vijesti i zašto je to tako. Do kojeg nivoa su takvi “prilozi” ili “izvori” tretirani kao specifična vrsta novinskih događaja i zbog čega? Postoje li indicije da bosanski novinari tretiraju konferenciju za štampu i izjavu za štampu kao posebnu vrstu novinarskog žanra, a ne kao izvore informacija? Na koji način takva praksa utječe na opšti kvalitet informativnog programa, a s obzirom na raznolikost priloga, relevantnost izvora i tema, kao i drugih obveza javnih radio-difuznih organizacija naspram publike (naprimjer, obveza da se emitiraju interesantne informacije kao i takozvana “watchdog” funkcija medija u modernim demokratijama). I konačno, ima li razlika između analiziranih tv kuća u pogledu gore navedene problematike?

Osnovna je pretpostavka da dominacija priloga koji se prevashodno sastoje od izjava i konferencija za štampu radikalno smanjuje kvalitet ponuđenog programa i ima značajan pasivizirajući efekat na same novinare. Uz sve to, politička relevantnost takvog programa biće reducirana pošto mediji u tom slučaju na sebe preuzimaju ulogu običnog prenosnika izjava koje produciraju politički akteri..

Metod istraživanja je bio kvantitativna analiza sadržaja. Istraživanje je fokusirano na najvažnije radio-difuzijske medije u BiH: RTV Republike Srpske, RTV BiH, EROTEL i OBN. Uzorak za analizu odabran je po principu konstruisane sedmice, obuhvatajući period od 29. novembra 1999 do 21. januara 2000. Pet dana je izabrano iz pet različitih sedmica iz ovog perioda, i tako je konstruisana sedmica-uzorak. Period od 20. decembra 1999. do 12. januara 2000. je izostavljen jer je to vrijeme praznika, koji mogu značajno utjecati na sadržaj medijskog programa, te i na same rezultate analize. Monitoring se isključivo bavi priložima iz BiH koji su objavljeni u okviru centralnih informativnih emisija emitovanih u ranim večernjim satima, u periodu između 19 i 20 sati. Jedinica analize su svi prilozi koji isključivo prenose konferencije i izjave za štampu. Takvi prilozi su kodirani po slijedećim dimenzijama: prisustvo drugih žanrova u datom prilogu, tema, akteri i trajanje priloga. Na kraju je izvršena usporedba takvih priloga sa ostalim priložima u okviru programa, kao i usporedba cijelokupnih programa različitih medija.

OBN se razlikuje od drugih

Analiza je pokazala da konferencije i izjave za štampu zauzimaju dominantnu poziciju u informativnom programu koji se bavi domaćim temama. Jedini izuzetak ovome jeste informativni program OBN-a.

U okviru analiziranog uzorka, EROTEL je emitovao ukupno 77 priloga o događajima iz BiH u trajanju od 91,09 minuta. Od tog broja, 26 priloga u trajanju od 26,08 minuta činile su izjave i konferencije za štampu što je zauzelo 28,63% raspoloživog vremena. Ovako visok procenat potvrđuje da EROTEL ima prilično transmisioni karakter u svom pristupu informativnom programu, sa slabom selekcijom tema i aktera prema principu relevantnosti. Na primjer, 13. januara 2000. emitovano je saopštenje Hrvatskih demokrišćana Mostara kojim se promovise povratak selu, a koje je bilo potpuno nebitno u datom momentu i nalazilo se izvan svakog konteksta datog programa! Kao dodatak takvoj praksi, opšti manjak aktualnih filmskih materijala i dominacija arhivskih fotografija i snimaka koji se koriste kao vizuelna pozadina za priloge, čine ovaj program neinteresantnim. U okviru takve uredničke politike malo prostora ostaje za značajne teme i aktere. Takođe smo uočili i opšti manjak priloga posvećenih kulturi, obrazovanju, nauci i posebno ljudskim pravima.

U slučaju RTRS-a situacija je još lošija. U analiziranom uzorku RTRS je emitovala ukupno 94 priloga koji se odnose na domaća zbivanja u trajanju od 97,48 minuta. Od toga broja emitovana su 53 priloga isključivo bazirana na izjavama i konferencijama za štampu, zauzimajući 51,38 minuta raspoloživog vremena ili nekih 56,38%. Opšti utisak je da RTRS stavlja u program bilo koga ko želi da kaže bilo šta o bilo čemu. Izgleda da tu ne postoje nikakvi kriteriji koji se baziraju na relevantnosti emitiranih tema i aktera. Kao i u slučaju EROTEL-a, RTRS je potpuno ignorisala teme iz oblasti kulture, obrazovanja, nauke i ljudskih prava i pokazala je potpunu nezainteresiranost za aktere koji nisu političke partije ili političari. Tako je objavljen samo jedan prilog o nevladinim organizacijama i umjetnicima. Posljedica takve uredničke politike jeste produkcija ekstremno monotonog programa u kojem se mehanički izmjenjuju desetine političkih aktera. Ovakva je praksa efektivno reducirala raspoloživi prostor za detaljnije izvještaje i priloge, čineći da veliki dijelovi programa gube svoju sadržajnost i relevantnost u stalnim ponavljanjima izjava i objava.

Dnevnik RTV BiH ima iste probleme kao i RTRS i EROTEL, ali u nešto manjem obimu. U analiziranom uzorku RTV BiH je emitovala 85 priloga o domaćim zbivanjima u trajanju od 121,38 minuta. Od toga broja objavljeno je ukupno 28 priloga, u trajanju od 23,20 minuta, baziranih na izjavama i konferencijama za štampu. Dakle, 19,11% vremena posvećenog domaćim zbivanjima sačinjeno je od ovakvih ne-novinarskih žanrova. Iako je trajanje takvih priloga kraće nego kod EROTEL-a i RTRS-a, u brojčanom smislu oni još uvijek čine 32,94% od ukupnog broja priloga. Dakle, iako je RTV BiH uspjela reducirati vrijeme posvećeno izjavama i konferencijama za štampu, broj emitiranih priloga tog karaktera još uvijek je jako visok. S obzirom na selekciju tema i aktera, BHT je uglavnom ignorisala nauku, kriminal i ljudska prava, a nije emitovan niti jedan prilog o nevladinim organizacijama.

Jedini program koji je imun na ove probleme je 'TV info' OBN-a. OBN je emitovao samo jedan prilog koji je doslovno prenio ono što je bilo objavljeno na konferenciji za štampu. U ostalim slučajevima, izvještaji i konferencije za štampu uvijek su popraćene dodatnim izvještajem i nisu tretirane kao nezavisni prilozima. Tako je od ukupno 50 priloga o domaćim temama samo njih 2% sačinjeno od konferencija i izvještaja za štampu. Takva urednička politika stvorila je više prostora za detaljnije izvještaje o aktualnim temama, pa čak i za intervju sa značajnim akterima iz politike, ali i iz ostalih sfera života, uključujući i kulturu. Ovo je dovelo do toga da je program OBN-a daleko interesantniji i relevantniji od programa drugih radio-difuznih mreža.

Sve u svemu, možemo reći da su naše pretpostavke i potvrđene: postoji očita dominacija izvještaja i konferencija za štampu u onom dijelu informativnih emisija koji se bavi domaćim temama. EROTEL, RTRS i RTV BiH tretiraju izvještaje i konferencije za štampu kao posebnu

vrstu medijskih događaja. Dodatno tome, oni tretiraju izjave za štampu kao neku vrstu novinarskog žanra i emituju ih kao sasvim samostalne priloge, često potpuno izvan konteksta događaja i obrađivanih tema i bez obzira na njihovu relevantnost.

Saopštenja pasiviziraju novinare

Sasvim je jasno da gore navedena praksa radikalno pasivizira novinare, dodjeljujući medijima ulogu prostog prenosnika informacija. Umjesto da budu arena gdje su različita mišljenja prezentirana, procjenjivana, odbacivana ili prihvatana, bosanski mediji vrše funkciju promotera za mnoštvo političkih aktera. Time su možda doprinijeli pluralizaciji političkog ambijenta, ali su su zato sterilizovali i učinili dosadnim vlastiti program. Kao posljedica toga, prostor raspoloživ za važne teme i akutnu problematiku značajno je reduciran. Uz sve to, takva poplava često nerelevantnih informacija iz učestalih izvora zanemaruje druge relevantne izvore i marginalizuje druga važna pitanja. Drugim riječima, javni diskurs je prepolitiziran i pretrpan. U krajnjem slučaju ovo može dovesti do gubitka interesa za politiku među samom publikom što bi moglo biti interesantno pitanje za neko buduće istraživanje.

Možemo se i zapitati šta bi mogli biti razlozi za tako neprofesionalan uređivački stav. Jasno je da odgovor na ovo pitanje zahtijeva mnogo detaljnije istraživanje koje bi, između ostalog, uključilo i intervju sa novinarima i urednicima informativnog programa, ali mi ćemo ovdje ponuditi nekoliko mogućih prijedloga odgovora: Kao prvo, može se pretpostaviti da je takav stav spram političkih aktera posljedica ranijih komunističkih principa kada su mediji korišteni kao obični prenosnici 'top-down' informacijskih tokova od vlade i vladajuće partije ka publici. Moguće je da se novinari i urednici još uvijek osjećaju dužnim da objavljuju sve što politički akteri izjave. Druga mogućnost je da su novinari i urednici jednostavno previše lijeni da bi se uključili i detaljnija istraživanja i selekciju izvora. Treći mogući razlog jeste manjak ili zatvorenost izvora informacija, kao i manjak transparentnosti javnih institucija i partijskih organizacija. Pošto je novinarima često uskraćeno pravo pristupa informacijama koje su im potrebne, u mnogim slučajevima oni nemaju izbora osim da se okrenu izjavama i konferencijama za štampu. Ovo je naročito tako u slučaju vladinih institucija, agencija i vodećih političkih partija. Još jedan aspekt ovoga problema jeste ignorantnost vodećih političkih aktera prema legitimnim zahtjevima novinara za dobijanje intervjua i informacija. Četvrti i finalni razlog jeste opšti manjak i nedorečenost medijske regulative i profesionalnih standarda u BiH, što dovodi do toga da urednicima i novinarima nedostaju osnovne smjernice za selekciju aktera koji traže pristup medijima. Drugim riječima, bilo koja politička partija ili akter može se pozvati na svoje pravo da mu se omogući pristup mediju i da tamo izrazi svoje mišljenje, dok urednicima nedostaje osnovna regulativa (ili samoregulativa) o principima selekcije iz mnoštva aktera koji nužno imaju različite nivoe relevantnosti. Ovakva situacija je naročito teška ako se u obzir uzme ekstremno fragmentirana i kompleksna politička scena u današnjoj BiH. Nedostatak takvih profesionalnih kriterija daje političkim akterima dodatno sredstvo kojim mogu vršiti pritisak na medije: ako politički akteri zloupotrijebe takvu situaciju, sloboda izražavanja i objavljivanja može se pretvoriti u svoju suprotnost, vršeći negativni pritisak na medije i reducirajući njihovo pravo da slobodno komuniciraju.

Novosti o medijima će se obratiti izvještačima, urednicima i političkim akterima sa molbom da prokomentarišu zaključke koje smo izveli iz ovog monitoringa. (T. Jusić)

Presvlačenje odora

U središnjem Dnevniku Hrvatske televizije 13. ožujka godine 1993., kad baš i nije bilo dobrih vijesti, novinar Damir Matković je uz smiješak objavio: "*Slobodna Dalmacija* je pala!"

Tako je glasio početak vijesti o slomu štrajka novinara *Slobodne Dalmacije* prije sedam godina i to je ishodišna točka sedmogodišnje povijesti, a i budućnosti u slijedećem razdoblju, hrvatskih medija.

Miroslav Kutle, hrvatski neues riches, kojem je političkom odlukom pripao splitski dnevnik (zajedno s još 175 poduzeća!) nalazi se na početku svog zatvorskog puta. Kao jedna od prvih žrtava nove vlasti uhapšen je zbog isisavanja više od 10 milijuna maraka iz najvećeg hrvatskog distributera "Tiska" čime je ugrozio čitavu hrvatsku novinsku djelatnost. Njegova nedjela u *Slobodnoj Dalmaciji*, kad su razvlašteni novinari - vlasnici tog lista koji su to postali po Markovićevim predratnim privatizacijskim zakonima - i drugdje, što je radio pod visokim sponzorstvom HDZ-a, tek čekaju na svoje procese.

Anti - Mesićeva propaganda

Sama *Slobodna Dalmacija*, od 1993. kad ju je napustila većina profesionalaca koji su tu novinu doveli do vrhunskog žurnalizma, bila je vjerna služenju svojevremeno ratnoj, prvenstveno antibošnjačkoj, propagandi, zatim određenim političkim krugovima i obavještajnim službama, ostala je "dosljedna" sebi i u prvom mjesecu nove hrvatske demokracije kad je klimavim dokazima bjesomučno napadala, danas već hrvatskog predsjednika Stipu Mesića, kao suradnika jugoslovenske tajne službe UDBA. Glavni urednik Josip Jović je pisao feljton o predsjedničkom kandidatu, "udbašu" Mesiću. Po vlastitom priznaju izvor su mu bile neke "državne službe". *Slobodna* je čak najavljivala i skoro hapšenje Mesićeve glasnogovornice iznoseći policijske podatke o njoj - visinu, boju kose, itd., a za difamiranje Mesićeve supruge gadljivo su se poslužili prebrojavanjem krvnih zrnaca pisanjem da je Srpkinja, što Mesić nikad nije ni krio, i da, čak što više, nema hrvatsku osobnu iskaznicu.

Teško je vjerovati da su antimesićevsku harangu potakli vladajući SDP i HSLŠ kojima bi u predsjedničkoj utrci bilo u interesu političko uklanjanje Mesića, ali ono što otvara sumnju u budućnost hrvatskog novinarstva je činjenica, da se iz te dvije stranke nisu jasno odredili oko napada na Mesića. Hoće li se i ubuduće za "raskrinkavanje" političkih protivnika upotrebljavati mediji u vlasništvu države, što *Slobodna Dalmacija* - nakon razvlašćivanja Kutle - danas jest?

Raspadom *Slobodne Dalmacije* godine 1993. nastao je tjednik *Feral Tribune* koji je s još nekim novinama - prvenstveno dnevnikom iz Rijeke *Novim listom* i tjednikom *Nacional* - te određenim krugovima u kulturi za konačnu smjenu Tuđmanove vlasti napravio više nego čitava hrvatska opozicija koja se trijumfalno popela na vlast. Uostalom, novi hrvatski premijer Ivica Račan već mjesecima odbija dati intervju "subverzivnom" i uvijek kritičnom *Feralu*, ali je zato novoj novinarskoj "demokratskoj" eliti uhljebljenoj u izdanjima Europapres holdinga (*Jutarnji list*, *Globus*), medijskog magnata Nine Pavića, svojeručno dodijelio grafiku Ede Murtića "3. 1. 2000." namijenjenu stotini "najzaslužnijih za hrvatsku demokraciju". Među uzvanicima i dobitnicima naravno nije bilo "Feralovaca", ali je tu bio Damir Matković, lik s početka priče.

Matković je danas predsjednik "Foruma 21", udruge novinara elektronskih medija koja se zalaže za pretvorbu Hrvatske televizije od državne, odnosno partijske, televizije u javnu. Niz HTV-ovih, odnosno HDZ-ovih, propagandista prije nešto više od godinu dana, kad se val mogućih promjena počeo osjećati i u medijskom zraku, sjetilo se profesionalizma, svoje

demokratske zadaće, i snažno su krenuli u akciju podsjećajući na one nekadašnje članove Saveza komunista Hrvatske, koji su s članskim iskaznicama HDZ-a tvrdili da su oni godinama podrivali, uspješno, staru Partiju. "Forum 21" se nametnuo kao glasnogovornik demokratskih promjena, a Damir Matković već figurira kao novi direktor HTV-a. Činjenica da je baš iz ruku premijera Račana primio priznanje kao osvjeđeni demokrat neće smetati. Dapače. Vlasti se mijenjaju, ali to još ne znači da će se i Hrvatska televizija promijeniti.

Čekaju se promjene na HTV-u

Još nema ni kozmetičkih kadrovskih promjena na HTV-u. Glavni direktor Ivica Vrkić ponudio je svoju ostavku, ali ga još nitko ne dira. Obrad Kosovac, glavni urednik HTV-a, je čak javno bacio Račanu rukavicu u lice poručivši mu da mu ne da ostavku, jer da ga Račan nije ni postavio na to mjesto - nego Tuđman. Bilo je to jedno od rijetkih, nostalgčnih, spominjanja Tuđmana u hrvatskoj javnosti nakon promjene vlasti. Kosovac je bio i član glavnog odbora HDZ-a. Njegova kolegica, urednica na HTV-u, Hloverka Novak - Srzić je bila isto, a svojevremeno je dala svoj neizmjerljiv obol u "olovnim" hrvatskim godinama šireći nacionalističku histeriju. Za razliku od dosljednog Kosovca, Hloverka Novak - Srzić danas pere ruke vjerojatno žalosna što novi hrvatski predsjednik nije Dražen Budiša. On je, naime, nedavno izjavio da izuzetno cijeni Hloverku Novak - Srzić. Vlast cijeni poslušne televizijske novinare. Ta ljubav je uzajamna - TV novinar Ivan Lončar ušao je u Sabor na listi oporbene četvorice, TV novinar Tihomir Ladišić je bio glasnogovornik SDP-a i HSLS-a. Njih je HDZ kao neposlušne bio uklonio s ekrana. Danas će se vjerojatno vratiti u tu kuću, ali ostaje pitanje da li će im se vjerovati da su još "neposlušni".

HTV je bila najmoćnije sredstvo održavanja HDZ-ove vlasti. Služili su se i gebelsovskim metodama u održavanju Tuđmanove imperije. Nije im bio problem na zvižduke upućene Tuđmanu namontirati pljesak, što spada u najbenignije oblike manipulacije. S Tuđmanovim odlaskom otišle su i iluzije da bi se tako moglo dalje. Posljednju kampanju odradili su manje - više korektno, svi zajedno i svatko ponaosob, nastojeći se ukrcati u demokratski vlak.

Nova hrvatska vlast suočena je s ogromnom nadom hrvatskog stanovništva da mu slijede bolji dani. Otvorenost svijeta prema Hrvatskoj to donekle i obećava. Međutim obećanja o hrvatskom preporodu neće biti tako lako i neće biti moguće tako brzo ostvariti. Današnji miljenici hrvatskih birača već sutra mogu biti izloženi njihovom bijesu. HTV sa svojim ogromnim iskustvom u manipuliranju činjenicama može se pojaviti u ulozi političkog anestetika. Možda će i zato pretvorba HTV-a od državne u javnu televiziju ići nešto sporije od predizbornih obećanja. Ogroman posao novoj vlasti, što baš i nije spominjala u svojim predizbornim nastupima, predstoji u razmotavanju klupka dodijeljivanja radijskih i televizijskih koncesija po političkoj podobnosti.

Kraj zagrebačkog *Vjesnika* ?

Tužna priča propagandističkog prohadezeovskog novinarstva zove se *Vjesnik*. Njegov donedavni glavni urednik Nenad Ivanković, neslužbeni glasnogovornik HDZ-a i tajnih službi zadužen za difamiranje političkih protivnika, boraca za ljudska prava i nezavisnih medija, podnio je ostavku. Ova novina je u vlasništvu hrvatske Vlade. Nova Vlada, sudeći po izjavi zamjenika premijera Gorana Granića, tu novinu više ne treba. Ona je i tako dotakla samo tiražno dno - na kioscima se prodavala u pet tisuća primjeraka. Ostatak do dvadesetak tisuća su kupovale državne ustanove. Novina velike tradicije, koja je doduše uvijek bila slizana uz vlast ali je u svojim zlatnim godinama imala i preko 100.000 primjeraka s respektabilnom vanjskopolitičkom rubrikom, u opasnosti je da bude odbačena kao hadezeovsko medijsko smeće. Prošlog utorka za glavnog urednika *Vjesnika* imenovan je Igor Mandić. Dolazak ovog istaknutog književnog kritičara na tu funkciju znači i pokušaj spašavanja novine. Na simboličkoj ravni Mandićevo ustoličenje pokazuje hrvatske promjene. Ne tako davno na Mandića je bjesomučno pucano iz

medijskih haubica zbog njegove posjete Beogradu. "Ukinut ću svaki govor mržnje", obećao je Mandić.

Večernji list je druga, mnogo tiražnija i profitabilnija priča. Taj dnevnik ima fantomskog vlasnika s Djevičanskih otoka kamo se odlijevao i prao novac iz Hrvatske. Nova vlast je obećala riješiti misterij vlasništva nad tom novinom. Bit će to - ako ikad ugleda svjetlo dana - tipična priča iz Hrvatske o mutnim finansijsko - političko - medijskim akcijama i transakcijama.

U Hrvatskoj se potvrđuje istina da nije čisto sve što je oprano - naročito ako su u pitanju novac i mozgovi.
(Goran Vežić – STINA/SAFAX)

K o n t r o l a I n t e r n e t a - d a i l i n e ? (3)

Novosti o medijima su u prošlom broju počele objavljivati tekstove sa razmišljanjima novinara i drugih javnih radnika, kao i zaljubljenika u surfanje po Internetu, na temu - treba li Internetu posebna regulacija. Na ovu temu smo bili potaknuti zaključkom sa Konferencije o Internetu, održane početkom decembra prošle godine u Parizu, gdje je jedan od najvažnijih zaključaka da se ne smije dopustiti kontrola Interneta, jer bi to bila svojevrsna cenzura koja bi pogodovala, posebno, totalitarnim režimima u svijetu. S druge strane, skup je pozvao na zabranu objavljivanja sadržaja koji pozivaju na činjenje takozvanih opšteprihvaćenih krivičnih djela, kao što su svodništvo, nasilje, krađe...

Odgovornost autora i provajdera

(Vladan Radosavljević, glavni urednik u Media centru Beograd)

Tema kontrole i cenzure sadržaja globalne ponude Interneta, nije od onih koje bi u Srbiji mogle detaljnije interesovati redovne korisnike, »pasionirane surfere«, provajdere, zakonodavce ili one koji bi trebalo zakon da štite. Naravno, ne stoga što je kontrola sadržaja onoga što se na Internetu nudi nedovoljno važna i interesantna, niti stoga što na ovim prostorima nema onih koji bi o celoj temi mogli izreći zanimljiv i kompetentan sud. Ova se u Srbiji ne razmatra jer se neregulisano stanje, koje se u normalnom svetu odnosi na sajber prostor, ovde proteže na sve segmente života i društva, na ljudsku svakodnevnicu i svakodnevnu realnost. Drugim rečima – u zemlji u kojoj je istovremeno zabranjeno i dozvoljeno baš sve, teoretisanje o mogućnostima zloupotrebe Interneta i njenog sprečavanja sasvim je u drugom planu, potisnuto pred svakodnevnim opasnostima drugih nezakonitosti i očiglednih nepravilnosti. I dok vas sa gotovo svih beogradskih kioska za novine »napadaju« najperverznije fotografije iz hiperproduktivne porno literature, u redovnoj dnevnoj i nedeljnoj štampi tekstova koji bi se bavili pitanjima kontrole Interneta ili bar informisanjem o činjenici da je ovo pitanje u svetu od velikog značaja, jednostavno nema. Naravno, u skladu s tim, nema ni bilo kakve konkretne akcije koja bi na bilo koji način ograničavala domaće provajdere ili kreatore pojedinačnih sajtova.

Nešto uznemirenja doneo je nedavni događaj, koji donekle liči na ono što bi se moglo nazvati kontrolom Internet ponude: najpoznatiji jugoslovenski provajder ukinuo je mogućnost posećivanja sajta studentske antivladine organizacije »Otpor«, u poslednje vreme naročito aktivne u organizovanju akcija protiv Miloševića i njegovog režima. Akcija, bez sumnje, liči na poduhvat sa političkom pozadinom, ali bi moglo biti i da zapravo nije. Članovi »Otpora«, naime uspeali su da otkriju sve adrese pretplatnika svog provajdera (kojih je na desetine hiljada) i počeli su da im šalju svoje angažovane poruke. Ova je delatnost brzo otkrivena, a provejder je »Otporovcima« uskratio dalje gostoprimstvo.

Sve ove načelne informacije o Internet situaciji u Srbiji, nisu nas, međutim, ni malo približile odgovoru na pitanje i postavljenu dilemu.

I zaista, da li i kako kontrolisati Internet? Da li se i kako postaviti kao glavni urednik svega što bi se posredstvom kompjutera moglo pojaviti na radnom stolu bilo kog korisnika?

Na prvo pitanje odgovor je, bez sumnje – da!

A na drugo, za sada, odgovora - nema. Ili ga bar, sem na teoretskom nivou, nije moguće lako ponuditi. Drugim rečima, šta za sada predvideti kao rešenje, osim načelne floskule da pravosuđe i policija treba da rade svoj posao, kao i u drugim oblastima. Na ovaj način postavljena stvar podrazumevala bi da je svaki pojedinačni autor sajta odgovoran za njegov sadržaj, ali da se ne mala odgovornost odnosi i na provajdere koji prodaju ili ustupaju svoj prostor. Pitanje je, međutim koliko se veliki provajderi mogu organizovati u kontroli ponude koja se distribuira njihovim posredstvom i koliko su spremni da prihvate takvu vrstu odgovornosti.

Naravno, poseban problem jeste usklađivanje zakonskih regulativa u svim zemljama sveta, u različitim kulturama i poimanjima zabranjenog i dozvoljenog.

Ali ovde već donekle zalazimo u oblast filozofskog, što svakako premašuje ponudeni prostor, ali i znanja običnog svakodnevnog korisnika koji se Internetom služi iz novinarskih potreba i obične radoznalosti.

O d g v o r n o s t z a m i r

Mediji, istina i pomirenje (2)

U Sarajevu je 4. februara održan okrugli sto na temu "Istina i pomirenje" kojem su prisustvovali ugledni javni radnici iz cijele BiH, susjedne Hrvatske i SR Jugoslavije, te predstavnici međunarodnih organizacija i diplomatskih predstavništva. Cilj ovog skupa bio je pokretanje opštegrađanske inicijative u BiH o postizanju saglasnosti o priznavanju nasilja što su ga pretrpjele sve žrtve tokom nedavnog rata. Formiranjem Komisije za istinu i pomirenje, koja bi na objektivan i profesionalan način trebalo da izvijesti o uzrocima i prirodi pretrpljenog nasilja, spriječilo bi se ponavljanje zločina.

Ugledne goste, stručnjake u različitim oblastima društvenog života, pitali smo da li mediji mogu uticati na proces pomirenja i otkrivanja istine, te na koji način je to moguće ostvariti.

“Neophodna promjena političkog ambijenta”

(Miodrag Živanović-Alternativno ministarsko vijeće, Banjaluka)

Mediji predstavljaju nezaobilazan faktor našeg života koji dosta utiče na svakodnevna dešavanja zbog čega je njihova uloga u procesu pomirenju veoma bitna. Nažalost, mediji, i to najviše elektronski, čiji je i uticaj najveći, podijeljeni su onoliko koliko je podijeljen i naš cjelokupni život. Bilo bi dobro da mediji više govore o lijepim stvarima i zajedničkom suživotu, a manje o onome što je brutalno, grubo i surovo. Ja vjerujem u zajednički život svih ljudi na ovim prostorima, ali mislim da će nam trebati promjena političkog ambijenta, da u centar odlučivanja dođu ljudi koji gledaju naprijed, jer živjeti podijeljeno je prije svega necivilizacijski.

“Bitno je da se istina sazna, pa čak i ako boli”

(Marko Oršolić- Međureligijski i multikulturalni centar “Zajedno”, Sarajevo)

Mediji nikada ni u jednom sistemu, pogotovo u ovima koji naginju totalitarizmu, nisu bili samostalni. Ne treba neopravdano optuživati novinare, jer među njima ima puno pojedinaca koji su radili sve da se sazna istina. Uloga medija u procesu pomirenja je ogromna, jer pojedinci ili grupe ljudi, ovaj proces i dalje odgađaju. Mislim da će mediji odigrati svoju ulogu da istina - čak i ako boli, dođe do svakog čovjeka.

“Objektivni i profesionalni mediji - nosioci pozitivnih procesa”

(Srđan Dizdarević, Helsinški komitet za ljudska prava u BiH, Sarajevo)

Bosna i Hercegovina je zemlja bez političke tradicije i političke kulture, bez identifikacije javnog mnjenja sa osnovnim vrijednostima koje čine vrijednost civilizovanih zemalja. U tom smislu uloga medija u onome što je do sada bilo negativno je bila ogromna. Velika većina građana se identifikuje sa medijima, posebno elektronskim, prihvatajući ono što od njih čuju kao istinu.

Prema nekim procjenama 85 % gledalaca TV dnevnika vjeruje u ono što je kazano u dnevniku. Dakle na isti način kako su mediji koristili govor mržnje i doveli do krvavog sukoba mogu djelovati i u suprotnom pravcu i podsticati istinu, pomirenje, obnovu, toleranciju i rekonstrukciju BiH. Mediji imaju, pored političkih i ekonomskih procesa, ključnu ulogu u procesu pomirenja i obnovi BiH. Pozitivni procesi će imati više izgleda da budu nošeni od onih medija koji su objektivni i profesionalni nego od onih koji su u službi političkih tendencija.

“Javnosti prepustiti da donese vlastiti stav”

(Vlado Bilić, glavni urednik Radio postaje Vrhbosna)

Kada dođe do rata, onda tačno imate svrstavanje novinara na jednu ili drugu stranu. Po ličnom opredjeljenju, gotovo uvijek odlazite na neku stranu. Poslije rata novinarstvo prelazi u druge okvire. Najvažnije je da uvijek postoje dvije strane, odnosno dvije istine, i da javnosti prepustite da sama zauzme stav, a ne da ga vi namećete. Poslije rata nije bilo medijskih incidenata. Dokaz tome je IMC, koji je izdao samo nekoliko kazni za objavljivanje nacionalnih ili šovinističkih poruka. Kad u medije dođu mladi ljudi, koji će usvojiti evropske kodekse ponašanja, ovakvih prekršaja neće ni biti. Postavlja se pitanje da li je istina – istina? Da li je Vaša istina i moja istina? Istina je jedna.

“Edukacija kadrova je potrebna da bi mediji radili svoj posao”

(Duška Jurišić, novinar-urednik informativnog programa, OBN)

Mediji mogu pomoći proces pomirenja. Ono što je nama potrebno je edukacija novinara da bi radili svoj posao. Prvo ljudi treba da nauče kako da rade svoj posao, da bi ga profesionalno obavljali. Mi u BiH imamo malo medija koji primjenjuju ono što se zove objektivno novinarstvo, odnosno dvije strane problema. Mislim da bi javnost trebalo upoznati sa kakvim se izazovima susreću objektivni i profesionalni novinari.

“Profitabilnije je govoriti o zlu”

(Jezdimir Milošević Udruženje građana “Protektor”, Ilidža)

Organizacija u kojoj ja radim se bavi prikupljanjem priča o zajedničkom životu sva tri naroda za vrijeme rata. To su situacije kada su ljudi imali hrabrosti da pomognu jedni drugima! Mediji bi mogli da govore konkretno i o takvim iskustvima. Nažalost, profitabilnije je govoriti o zlu, jer to povećava tiraž novina ili povećava gledanost. Bojim se da mediji pod uticajem određenih političkih struktura ne žele da utiču na proces pomirenja. Treba više govoriti o zajedničkom životu, toleranciji i obnovi BiH.

“Promjene u Hrvatskoj će se pozitivno odraziti na BiH”

(Krešimir Zubak, Nova hrvatska inicijativa, Sarajevo)

Mediji mogu odigrati veoma značajnu ulogu u otkrivanju istine, a neki su već mnogo toga i učinili. Nadam se da će se krug nezavisnih medija proširivati i da će se stvoriti i politički ambijent kako bi došlo do istine i pomirenja. Promjene u Hrvatskoj su se reflektovale i na tamošnje medije. Došlo je do oslobađanja od pritiska vladajuće stranke i to će se pozitivno odraziti i na događanja u BiH, prije svega na Federaciju BiH. Nažalost, većina medija u BiH je politički zavisna. Da bi se oslobodili ove zavisnosti moraju, prije svega, steći finansijsku nezavisnost.

“Istina je kompletna samo ako govore i žrtve i zločinci”

(Mirsad Tokača, predsjednik Komisije za ispitivanje ratnih zločina, Sarajevo)

Uloga medija u širenju istine i pomirenja je jedna od ključnih. A što se tiče odgovora na pitanje da li smatram da su mediji odgovorni za sukobe u bivšoj Jugoslaviji, moj odgovor je: apsolutno ne! Oni su uvijek bili produžena ruka precizno isplaniranih akcija i obično su upotrebljavani da bi se te akcije ostvarile. Ali, sada se situacija mijenja. Uvijek ćemo imati medije koji rade za nekog, čak i u demokratskom društvu, ali ćemo na drugoj strani imati medije koji su nezavisni i koji stvari posmatraju iz drugog ugla. Dakle, imaćemo jedan socijalni dijalog.

U širenju istine i pomirenja uloga medija je važna za prenošenje hiljada priča nevinih žrtava, ali i priča sa zločincima. Istina će biti kompletna samo ako govore i žrtve i zločinci. Ako osvjetlimo kompletan ambijent u kojem je došlo do rata, uloga medija je nezamjenljiva.

Iznenaden sam činjenicom da je utihnula aktivnost na tome da se čuju priče žrtava. To je važnije sada, u miru, nego što je to bilo u ratu. Zbog kolektivnog sjećanja, zbog kolektivne opomene.

(Anketu vodili studenti škole novinarstva Media plana D.Tankosić i D.Aleksić).

V i j e s t i

Nove kazne Nezavisne komisije za medije

Odbor za implementaciju Nezavisne komisije za medije (IMC) donio je 6. februara odluke povodom sedam prekršaja pravila IMC.

Po prvi put su razmatrani slučajevi o kršenju autorskih prava te su NTV "Patria" iz Doboja i TV "Bel" iz Banja Luke kažnjeni sa 300, odnosno 200 KM zbog emitovanja filmova za koje nisu imali legalno kupljena prava.

HRTV Herceg Bosna, Hrvatska Radio Postaja Mostar, HTV Mostar i HTV Mostar Oskar-C upozoreni su zbog propusta da primijene principe nepristrasnosti u izbornom periodu. Sistematskim promovisanjem interesa jedne političke stranke - HDZ-a - na uštrb drugih, ove stanice su prekršile pravilo o "Pravednom i nepristrasnom uređivanju programa". Sankcije za ovakva kršenja su mnogo strože, ali budući da su stanice po prvi put učinile prekršaj, odlučeno je da budu samo upozorene.

RTV Višegrad je naređeno da prekine emitovanje programa, jer stanici nije izdata dozvola IMC. Stanica je počela sa emitovanjem programa 13. januara iako nije aplicirala za dozvolu, niti ju je dobila.

***Dnevni Avaz* osnovao vlastitu štampariju**

List *Dnevni Avaz* od 15. februara 2000. godine štampa se u vlastitoj štampariji pod nazivom "Avaz". Time je ostvareno još sredinom oktobra najavljeno pokretanje sopstvene štamparije. List je do sada štampano o okviru preduzeća "Oko".

Nadzorni organ za pisane medije

Osnivanjem Vijeća za štampu BiH radna grupa za samoregulaciju štampanih medija (sačinjena od predstavnika IMC i novinarskih udruženja u BiH) najavila je pokretanje procesa kojim će se zaštititi sloboda medija, ali i javnost od neodgovornosti štampe. Tako su pisani mediji, koji do sada nisu imali tijelo kojem su odgovorni (kao što je za elektronske medije IMC), dobili "nadzorni organ". Glavni ciljevi Vijeća biće borba za slobodu štampe, ali i za njenu samoregulaciju.

Jedna od funkcija Vijeća je da da mu se građani obraćaju ukoliko nisu zadovoljni nekim tekstom. Ukoliko Vijeće ustanovi istinitost prigovora dotična publikacija će biti dužna da objavi ispriku.

Ovo tijelo je sastavljeno od 11 članova i više će biti savjetodavno tijelo koje će upućivati kritike urednicima i starati se za sprovođenje Kodeksa o štampi i neće moći nikoga finansijski kažnjavati.

Zinaida Babović, portparol IMC odlučno je porekla sumnje da će Vijeće biti neka vrsta cenzora medija, dodajući da će "profesija sama sebe uređivati i na taj način se zaštititi od onog što bi joj država nametnula".

Kada će vijeće početi sa radom još nije precizirano, a u prvo vrijeme će biti finansirano iz potpore međunarodne zajednice.

IMC zabranio plaćeni politički marketing

Nezavisna komisija za medije (IMC) donijela je 10. februara novu restriktivnu uredbu o zabrani svih plaćenih političkih reklamiranja u elektronskim medijima u BiH. Odluka je donesena na zahtjev Upravnog odbora za implementaciju mira (PIC) i Visokog predstavnika u BiH. U nacrtu Stalnog izbornog zakona je bilo predviđeno da je politički marketing dozvoljen na privatnim medijima, a zabranjen na javnim. Ova odredba je izazvala burne proteste rukovodilaca javnih medija koji su smatrali da su ovakvim rješenjem diskriminirani.

Najnovijoj odluci usprotivila se Nezavisna unija profesionalnih novinara tvrdnjom da će "ovakvim kreiranjem medijske politike u BiH postojati samo međunarodni mediji i mediji pod

kontrolom nacionalnih vlasti". Po mišljenju ove unije, međunarodna zajednica smanjuje pomoć medijima u BiH, a ne dozvoljava im da sami ubiru novac u tržišnoj utakmici.

Po tvrdnji ljudi iz komercijalnih medija, javni mediji su u daleko povoljnijem položaju jer dobijaju novac iz budžeta, a novac im pristiže i od marketinga privrednih subjekata koji, kroz upravne odbore kontrolisane od vladajućih političkih partija, bivaju animirani da marketinške usluge kupuju upravo od javnih medija, koji su, uglavnom, i u službi vladajućih političkih opcija. S druge strane, direktori mnogih javnih medija u BiH kažu da država (opštine) ne izmiruje obaveze prema njima, tako da su u izuzetno teškoj ekonomskoj situaciji.

Na pitanje šta se htjelo postići ovom zabranom, iz IMC-a je stiglo pojašnjenje da su zahtjev dobili od PIC-a koji je "izrazio želju da se potpuna zabrana plaćenog političkog reklamiranja uvede do održavanja lokalnih izbora", kako bi se postigla ravnopravna izborna utakmica.

Saradnja žurnalističkih fakulteta i Media plana

Predstavnici katedri za žurnalistiku sa fakulteta političkih nauka u Sarajevu i Filozofskog Fakulteta u Tuzli posjetili su Media plan institut u Sarajevu i razgovarali o mogućnostima saradnje ovih visokoškolskih ustanova i Škole novinarstva Media plana. U razgovoru je učestvovao i Marc Capelle, direktor internacionalne katedre Visoke škole novinarstva iz Lila, koja je partner Media plana. Postignut je okvirni sporazum o saradnji ove četiri institucije na projektima obuke mladih novinara.

Jedan od prvih koraka biće organizovanje zajedničkih seminara za studente ovih fakulteta i studente Škole novinarstva Media plan instituta. Na tim seminarima studentima će iskusni novinari iz BiH i Francuske prenositi praktična znanja o principima izvještavanja u kriznim situacijama, istraživačkom novinarstvu, zaštiti novinarskih sloboda i drugim značajnim poljima novinarskog rada. Osim toga, predavači Visoke škole novinarstva iz Lila, koji već dvije godine drže predavanja u Školi Media plana, proširiće svoje aktivnosti i na fakultete iz Sarajeva i Tuzle.

U martu konkurs za Školu novinarstva

Media plan institut će u drugoj polovini marta raspisati konkurs za upis studenata treće klase Škole novinarstva u Sarajevu, generacija 2000/01. Pravo upisa u školu imaju kandidati iz BiH i drugih zemalja jugoistočne Evrope. Prethodne informacije mogu se dobiti na telefone: 387 (71) 206 542, 213 078 i 213 251

Ako vas neko ometa u profesionalnom novinarskom radu javite se na SOS telefon – 078 (058) 213 442 Media Plan Banja Luka

☞ SLUŠAJTE SVOJIM UŠIMA! ☞ GLEDAJTE SVOJIM OČIMA! ☞ MISLITE SVOJOM GLAVOM!

Savjet Media plan Instituta: Prof. dr. Muhamed Nuhić, Hamza Bakšić (Sarajevo); Perica Vučinić (Banja Luka); mr. Lenart Šetinc (Ljubljana); prof. dr. Mario Plenković (Zagreb); mr. Louis de la Ronciere (Paris); mr. Aleksandar Todorović (Montreux); prof. dr. Slavo Kukić (Mostar); prof. dr. Miroљub Radojković (Beograd).